

ΔΙΑΤΙ Η ΤΡΙΤΗ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΑΠΟΦΡΑΣ ΗΜΕΡΑ *

Ἡ παρατήρησις τῶν ἀποφράδων ἡμερῶν, τῶν ἀπράκτων καὶ μιαρῶν, τῶν πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν ἀνεπιτηδείων, ὡς τὰς ἐχαρακτῆρίζον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, εἶναι ἐκ τῶν δεισιδαιμονιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ ἐδασάνισαν καὶ βρασνίζουσι τὸν ἄνθρωπον. Αἱ ἀποφράδες τῶν Ἑλλήνων, αἱ nefasti dies τῶν Ῥωμαίων, ὑπὸ ποικιλώτατα ὀνόματα ἀνευρίσκονται ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, παρὰ τοῖς προηγμένοις εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ παρὰ τοῖς κατὰ φύσιν λαοῖς, παρὰ τοῖς παλαιότατοις Αἰγυπτίοις⁽¹⁾ καὶ τοῖς Μεξικανοῖς πρὸ τῆς ἰσπανικῆς κατακτήσεως,⁽²⁾ καθὼς καὶ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις τοῦ λήγοντος 19^{ου} αἰῶνος. Ἡ μὲν διαφορά ἐγκτεται εἰς τὸν ὅρισμὸν τῶν ἡμερῶν τούτων, διότι ἄλλοι ἄλλας ἡμέρας φοβοῦνται ὡς ἀποφράδας.

Καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς λαός, ὡς εἶπον, πιστεύει ὅτι ἡμέραι τινὲς τῆς ἐβδομάδος εἶναι ἀποφράδες, καὶ κατὰ τὴν δεξιοτάτην ταύτην κανονίζει τὰς πράξεις του. Ἰδίως φοβεῖται τὴν Τρίτην καὶ νομίζει ὅτι καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ ἡμέρα αὕτη ἀκατάλληλος· μάλιστα δὲ πρὸς ἐναρξιν ἔργου καὶ πρὸς ταξίδια. Ὅποιος πρωτοκινήσῃ Τρίτην δὲν γυρίζει πίσω, καὶ ὅποιος ἀρχίσῃ τὴν δουλειὰν Τρίτην δὲν τὴν τελειώνει, λέγουσιν. Ἡ πρόληψις αὕτη εἶναι ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διαδεδομένη³⁾. Τινὲς προσθέτουσιν ὅτι ὅχι ὅλη ἡ ἡμέρα, ἀλλὰ μία μόνον ὥρα αὐτῆς εἶναι ἀποφράς. «Ἡ Τρίτη ἔχει μία ὥρα κακὴν» ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ὥρα αὕτη εἶναι ἄγνωστος, πρὸς μερίζονα ἀσφάλειαν ἔχουσι τὴν πρόνοιαν νὰ προφυλάσσωνται πάσας τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας.

*) Ἐξημεροεισὺθ ἐν Κ. Φ. Σκόκου Ἐθνικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ 1897 σ. 343-9.

1) Maspero, Histoire ancienne des peuples d'Orient 1895 τ. I σ. 210 κ ε.

2) Waits, Anthropologie des Naturvölker τ. IV σ. 164.

3) Ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων γινώσκω ὅτι ἡ πρόληψις εἶναι κοινοτάτη εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὴν Πελοπόννησον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς Κυκλάδας. Παρὰ τοῦ κ. Πρωτοῦ ἐκ Λακκοδικίων τῆς Μακεδονίας πληροφοροῦμαι ὅτι καὶ ἐν τῷ χωρίῳ του ἐπικρατεῖ αὕτη· «Ἡ Τρίτη ἔχει μίαν ὥραν κακὴν, διότι κατ' αὐτὴν ἐγένετο ἡ ἀλῶσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων· διὰ τοῦτο τὴν Τρίτην δὲν ἀρχίζουσι καμίαν ἐργασίαν, οὐδὲ πρωτοκινῶσιν εἰς ὁδόν». — Ἀλλαι μαρτυρίαι περὶ τῆς διαδόσεως τῆς πρόληψεως εἶναι αἱ ἑξῆς: Α. Καραγιάννη, Δεισιδαιμονίας δοκίμιον. Ἐν Σμύρνῃ, 1872 σ. 257 (Σμύρνῃ, ὅτι δὲν ἀρχίζουν ἔργον Τρίτην). Georgeakis, Le Folklore de Lesbos. Par. 1894 σ. 314. (Λέσβος, ὅτι δὲν ταξιδεύουν τὴν Τρίτην). Ζωγράφειος Ἀγών, Κ)πολις, 1891 τ. Α' σ. 14. («Ἡπειρος, ὅτι δὲν ταξιδεύουν οὐδ' ἐπιχειροῦσιν ἔργον τι).

Ἐπάρχουσι δ' ὅμως καὶ οἱ γινώσκοντες τίς εἶναι ἡ κακὴ ἐκείνη ὥρα τῆς Τρίτης, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐπομένη ἀθηναϊκὴ διήγησις. «Μιὰ μάννα καταριώ-
ταν μιὰ φορὰ τὸ παιδί της. Ἦταν ἡμέρα Τρίτη. Τὴν ἄκουσε μιὰ κακὴ
γειτόνισσα καὶ τῆς εἶπε· Ἄν θέλῃς νὰ καταραστῇς τὸ παιδί σου ἐγὼ νὰ
σοῦ πῶ πότε θὰ πιάσῃ ἡ κατάρρα. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα τῆς ἐφώνησε·
Γειτόνισσα τώρα νὰ τὸ καταραστῇς καὶ πιάνει.—Μπα, ποῦ νὰ χυθοῦν τὰ
μάτια σου καλύτερα, ὅχι γὼ θὰ καταραστῶ τὸ παιδί μου! εἶπεν ἡ μάννα.
Καὶ ἡ κακὴ γειτόνισσα ἀμέσως ἐστραδῶθηκε»¹⁾.

Ἀφ' οὗ δὲ πρὸς ἑναρξιν πάσης οἰασδὴποτε ἐπιχειρήσεως καὶ παντὸς
ταξιδίου εἶναι ἀνεπιτήδευτος ἡ Τρίτη, πολλῶ μᾶλλον θεωρεῖται τοιαύτη προ-
κειμένου περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀσύνητος, ὁ διαπράξας τὸ
ἐγκλημα νὰ γεννηθῇ Τρίτην θὰ καταληφθῇ ὑπὸ φρίκης μανθάνων ἐκ τῶν
Ἱατροσοφίων τὰ ἐπικρεμάμενα αὐτῷ δεινά. Ἀποτρόπαιος περιγράφεται οὗ-
τος τὸν χαρακτηρὰ, καίπερ καλὸς τὸ εἶδος καὶ εὐπρεπής.

«Ἄν γεννηθῇ ἀνὴρ ἡμέραν Τρίτην εἶναι ἀκατάδεκτος, ἀψύς, αὐστηρός,
ἀδιάντροπος, ἀπρόσωπος, καματάρης, στρατοκόπος, μαγκελλάρης, ἀσπλα-
χνος, ἀνελεήμων, τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος, κλέπτης, ἀτακτος, ἄσωτος, χω-
ριάτης, χολῆς γεμᾶτος· ὅμως ἔμπειρος εἰς μάχην καὶ θέλει λάβῃ κατάρ-
ραν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του καὶ ἀπὸ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς. Καὶ πολλὰ ὀλίγοι
ἀλλάζου ἀπὸ αὐτὰ τὰ ποιήματα, ἐὰν γεννηθῶν εἰς τὴν κακὴν ὥραν»²⁾.
Καὶ ἀλλαχοῦ·³⁾,

«Τῆς Τρίτης καλύτερον ἦτον νὰ μὴ γεννηθῶν. Περὶ σημείων ἀμφοτέ-
ρων ὅπου γεννηθῶν τὴν τρίτην ὥραν τοῦ Ἄρεως. Αὐτὸς εἶναι ἄσπρος εἰς
τὸ πρόσωπον καὶ ὀλίγον κόκκινος μετὰ κάποια σημεῖα· τρίχες κόκκιναις καὶ
γένεια ἀραιά, ὀμμάτια μικρά, ὀδόντια στραβά· εἰς τὸ εἶδος χαρούμενος·
ἀνοικτὸς εἰς ταῖς πλάταις καὶ πολλὰ καλὰ συνθεμένος. Εἰς τὸ κακὸν πη-
γαίνουν. Τῆς κόρης. Ἡ γεννηθεῖσα κόρη ἐν ἡμέρᾳ Τρίτῃ εἰς τὴν ὥραν
τὴν κακὴν γίνεται μεθύστρια, καταλαλήτρια, μονοφάγισσα, δολερὰ καὶ πο-
νηρά, τραγουδιστίνα, ἄθρη, ἀνελεήμων, ἀσπλαχνη, ταδερνάρισσα, κλέφτρα,
ψεύτρα, πολυφαγοῦσα, γγογγύστρια, ἀδιάντροπη, σουρεύτρα καὶ διὰ παν-
τὸς κατηραμένη· καὶ ὀλίγαις βρίσκονται ἀπὸ αὐταῖς, ὅπου ἔχουν τὰ τοιαῦτα».

Ἡ παράταξις τοσοῦτο πλουσίῳ θησαυροῦ κοσμητικῶν ἐπιθέτων, τὴν
δὲν ἰσχύει νὰ κολάσῃ ἢ ἐν τέλει ἐπιφερομένη παρατήρησις, ἥκιστα ἐνθαρ-

1) Τὴν διήγησιν ταύτην ἤκουσα παρὰ τῆς ἀειδήμου κυρίας Μαρίας τῆς Γρ. Καμπού-
ρηλου.— Παρομοίαν κορινθιακὴν διήγησιν ἐδημοσίευσεν ἐν Δημ. μετσωρὸλ. μύθ. 1880
σ. 39 (καὶ ἐν Παραδόσ. ἀρ. 271)· κατὰ ταύτην κακὴ εἶναι ἡ ὥρα καθ' ἣν διέρχεται
συρμός, ἦτοι ἀνεμοστρόβιλος, ἐν ᾧ φέρονται στοιχεῖα καὶ δαίμονες.

2) Χειρόγραφον Ἱατροσόφιον τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀποκειμένου παρ'
ἐμοῦ. φ. 4 β.

3) Αὐτ. φ. 38 α.

ρυντική είναι βεβαίως εἰς τὰς ἀτυχεῖς τριτογεννημένους. Ὁ ἀνὴρ δ' ὅμως, οὐ τοὺς ἠθικοὺς χαρακτήρας διαγράφει ἐν ἄλλῃ τόπῳ τὸ Ἱατροσόφιον, εὐκόλως θὰ παρηγορηθῇ βλέπων ὅτι ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ εἶναι ὁ διακρίνων τοὺς νικηφόρους στρατηγούς, τοὺς κατακτητὰς καὶ καθόλου τοὺς μεγαλοπράγμονας ἀνδρας.

«Ὁ Ἄρης ὁρίζει τὴν Τρίτην, λέγει τὸ Ἱατροσόφιον ¹⁾. Ὁ γεννηθεὶς ἔσται μαυρειδερός, κόκκινος, αἱματώδης, θυμώδης, κιτρινωπός, πάντα κλίνει νὰ κήμη κακόν· νὰ χαλᾷ, νὰ λαβώνῃ, νὰ μὴ λυπᾶται διὰ τὸ (κα)κόν· καὶ φαρφαλιάρης· δὲν πιστεύει κενενοῦ, παρὰ τοῦ ἑαυτοῦ του· ὁ λόγος του θέλει νὰ γίνεταί πάντα, νὰ γίνεταί ἡ γνώμη του· καὶ αὐτὸ εἶναι δύσκολον· ἢ μετὰ νὰ γένῃ κλέπτῃς· εἶναι τολμηρὸς καὶ θέλει πάντα μὲ τὴν καρδίαν του· θέλει ἔσται καλορρίζικος εἰς πόλεμον· πολὺ αἷμα θέλει χύσῃ καὶ θέλει λαβῶθῃ ἀπὸς του καὶ θέλει ὀρκώνεται εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἁγίους· οἱ ἀσθενεῖαις του θερμασίαις ὀξεσίαις καὶ μεγάλαις καὶ θανάσιμας ποδαλμίαις καὶ ἄλλαις ἀσθενεῖαις· καὶ ὁ θεὸς ἅς τὸν φυλάξῃ.»

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι κατὰ τὰς δημώδεις πρόληψεις, ἡ ἐπήρεια τῆς ἀποφράδος ἡμέρας. Ὅτι τὴν αὐτὴν παράληψιν ἔχουσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ²⁾ εἶναι εὐνόητον, διότι εὐκόλον ἦτο νὰ τὴν παραλάβωσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα τῆς στενῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας. Παρίσργον ὅμως φαίνεται ὅτι ἄλλοι εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ τὴν αὐτὴν παράληψιν ἔχουσιν. Ὡς πρὸς τοὺς Βοημικοὺς καὶ τοὺς Μοραβοῖς ἡ Τρίτη θεωρεῖται αἰσία πρὸς γάμους καὶ ὁδοιπορίας, παρὰ Σουηδοῖς δ' ἐπιτηδεῖα πρὸς πᾶσαν ἐπιχείρησιν ἢ καθαρὰ Τρίτη ³⁾.

Καὶ μόνον Γάλλος τις συγγραφεὺς, ὁ Jehan Tibault, ἐν βιβλίῳ τυπωθέντι περὶ τὸ 1530 δεικνύει δυσπιστίαν τινὰ πρὸς τὴν Τρίτην. «Τὴν Τρίτην ἐγεννήθη ὁ Κάϊν, λέγει. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ μηδὲν ἐπιχείρει· ὁ ἀσθενήσας κατ' αὐτὴν βαρεῖαν θὰ ἔχῃ τὴν νόσον, κατὰ μικρὸν δ' ὅμως διὰ προσφόρου διαίτης ἀνακτᾷ τὴν υγιάν. Ἐὰ δ' ὄνειρα τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτὸς ταύτης οὐδεμίαν ἔχουσι πρόρρησιν τῶν μελλόντων· καὶ ὁ γεννηθεὶς ἐν ἡμέρᾳ Τρίτῃ ἔσται μακρόβιος». ⁴⁾

Ὅθεν ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι κατ' ἐξοχὴν ἐλληνικὴ εἶναι ἡ πρόληψις περὶ τῆς Τρίτης ὡς ἀποφράδος ἡμέρας. Καὶ θεωρεῖ ὁ λαὸς ἀπαισίαν τὴν ἡμέραν, διότι κατ' αὐτὴν ἐπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις. Ὁ λόγος ὅμως οὗτος ἐπλάσθη ὕστερον, ἢ δὲ πρόληψις ἦτο παλαιότερα, ἀφοῦ καὶ οἱ σύγχρονοι τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἐπήρειαν τῆς ἡμέρας ἀπέδιδον τὴν συμ-

1) Αὐτ. σ. 426.

2) Hahn, Alban. Studien I σ. 157.

3) Grimm Deutsche Mythologie σ. 1093 (σ. 954 δ' ἐκδ.). Παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μεξικανοῖς ἡ τρίτη τοῦ μηνὸς ἐνομίζετο αἰσία (Waitz Anthropologie IV σ. 164).

4) Lacroix] Jacob, Curiosités des sciences occultes σ. 190.

φοράν. Ὁ ποιήσας μικρόν μετὰ τὴν ἄλωσιν τὸν Θρήνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέγει:

Εἰς τοῦ Μάρου τοῦ μηνὸς ἔς τὰς εἴκοσι ἐννέα
Τρίτην ἡμέραν δολερὴν, ποῦ αὐθένταυεν ὁ Ἄρης.
Ἐκείνη ἡ ὥρα ἡ βαρεὰ ἡ στιγμή τοῦ πλανήτου
ἡ φοβέσκωσις Ἀνατολῆς ἐπήρασι τὴν Πόλιν ¹⁾.

Ἄλλαχού δὲ καταρᾶται καὶ λοιδορεῖ πικρῶς τὴν ἡμέραν:

Ἐκαὶν ἡ ἡμέρα (ἡ) σκοτεινὴ, (ἡ) ἀστραποκαϊμένη
τῆς Τρίτης τῆς ἀσδολερῆς τῆς μαυρογελασμένης,
τῆς θεοκαρδουνόκαυτης, πουμπαρδοχαλασμένης ²⁾.

καὶ παρακατιῶν ἀποδίδει τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ πλανήτου Ἄρεως, τοῦ κυριαρχούντος τῆς Τρίτης κατὰ τὰς ἀστρολογικὰς δεξασίας τῶν τότε.

Ἄρης ἐπερνοδιάβαινε τὴν Τρίτην βουρλωμένος
ἀπὸ τὸν ἅγιον Ρωμανόν ὅλος αἱματωμένος,
ἔς τὸ αἷμα τῶν χριστιανῶν αἱματοκυλισμένος. ³⁾

Καὶ ὁ ἱστορικὸς Λαόνικος Χαλκοκονδύλης ⁴⁾ Ἄρεος ἡμέραν λέγει τὴν τῆς ἀλώσεως.

Ἐκατὸν δὲ καὶ πλέον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτη, τῷ 1348, ἑτέρα ἐθνικὴ καταστροφὴ ἀπεδόθη εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς Τρίτης. Ὅτε οἱ ὑπὸ τοὺς Ψαρομηλίγγους Κρήτες ἐπικρατᾶται παρεσκευάζοντο εἰς μάχην κατὰ τῶν Ἑνετῶν τὴν ἡμέραν Τρίτην τῆς ἐβδομάδος τοῦ Πανουαρίου μηνός, ἡμέρα κατὰ τὴν κοινὴν πρόληψιν ἀπαίσια ... Ἐνεκα δὲ τῆς ἀπαισίας ἡμέρας οἱ φρονιμώτεροι τῶν ἀρχηγῶν συνεβούλευσαν τὴν ἀποχὴν τῆς ἐπιθέσεως καὶ πάσης πολεμικῆς ἐργασίας ... Ἀλλ' οἱ Ψαρομηλίγγοι τοὺς Κάλχαντας ἐκείνους, ὥσπερ μάντις κακῶν περιφρονήσαντες ἐρρωμενέστερον παρεκέλευσαν εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοὺς ὁπαδούς. Ἐπῆλθε δὲ πανωλεθρία τῶν Κρητῶν, φονευθέντων καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν.

Ὁ ἱστορῶν ταῦτα Ζαμπέλιος ⁵⁾ οὐδεμίαν ἀναφέρει μαρτυρίαν· ἐπειδὴ δ' οὐχὶ σπανίως ἐλέγχεται παρεμβάλλων ἰδίας εἰκασίας εἰς τὰς ἱστορικὰς περιγραφάς, δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀσφαλῶς ἐξηκριδωμένον τὸ γεγονός. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἔχομεν ἄλλο γεγονός παλαιότερον καὶ ὑπὸ ἱστορικοῦ ἀξιοπίστου βεβαιούμενον.

Ἐν τῷ πρὸς τοὺς Οὐγκρους πολέμῳ ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, κατὰ τὴν 8 Ἰουλίου 1164 ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς διαβάς τὸν Δούναβιν ἡτοιμάζετο εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν πολεμίων. Ὁ ἀνδρεῖος στρατηγὸς Ἀνδρόνικος ὁ

1) Στίχ. 126—123. Ἐν *Ellissen Analekten* τ. II σ. 122. Ὁ τελευταῖος στίχος φαίνεται τεταραγμένος· γραπτέον ἴσως «οἱ φοβέσταις τῆς Ἀνατολῆς».

2) Αἰτ. στ. 194—6 σ. 132.

3) Αἰτ. στ. 420—2 σ. 164.

4) Σ. 394 Bonn

5) Σπ. Ζαμπελίου, Ἱστορικὰ σκηνογραφήματα ἐν Πανθώρα τ. I' σ. 577—8.

Κοντοστέφανος εἶχεν ἤδη παρατάξῃ τὰς ὑπ' αὐτὸν φάλαγγας, ὅτε προσῆλθὲ πρὸς αὐτὸν ἀγγελιαφόρος κομίζων ἐκ τοῦ βασιλέως γράμματα, ἐπιτάσσοντα νὰ ἀναβάλῃ τὴν συμπλοκὴν διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἀσύμφορος εἰς πολεμικὰ ἔργα. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς ἔθεσεν εἰς τὸν κόλπον τοῦ τὴν ἐπιστολὴν, οὔτε εἰς τὰ γραφόμενα δοὺς προσοχὴν, οὔτε εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ μεγιστάνας φανερώτας τὰ προσταχθέντα. Συνάψας δὲ μάχην ἐνίκησε περιφανεστάτην νίκην, λαμπρῶς διαψεύσας τοὺς δεισιδαίμονας φόβους τοῦ βασιλέως.

Ἡ ἐορτὴ τοῦ ἁγίου Προκοπίου, ἐν ἣ κατὰ τὸν βυζαντινὸν ἱστορικὸν Νικήταν Χωνιάτην ἐγένετο ἡ μάχη, συνέπεσε τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν ἡμέρᾳ Τρίτῃ. Οὗτος λοιπὸν ἦτο φαίνεται ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέτρεψε τὸν στρατηγὸν τοῦ νὰ συνάψῃ μάχην. «Ἀπετρέπετο δὲ ὡς ἀποφράς ἡ τότε ἡμέρα καὶ ὅλως ἀσύμφορος πρὸς τὴν κατ' Ἀρεὰ συμβολήν, ἐπεὶ καὶ ἦν τὰς πλείστας καὶ μεγίστας τῶν πράξεων, καὶ παρὰ Θεοῦ τὸ πέρας κατ' εὐδοκίαν εἴτε μὴ δεχομένας, ταῖς τῶν ἄστρον οὐκ οἶδ' ὅπως περιπλοκαῖς καὶ ταῖς τοιαῖσδε θέσεσι καὶ κινήσεσιν ἐπανατιθεῖς, καὶ τοῖς παρὰ τῶν ἀστρολεσχούντων λεγομένοις καθυπαγόμενος ἴσα ταῖς ἐκ θρανίδος τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεσιν». ¹⁾

Ἐκ τῶν λόγων τοῦ συγγραφέου τοῦ Θρήνου καὶ ἐκ τῶν περικοπῶν τῶν ἱατροσοφῶν, τὰς ὁποίας ἀνωτέρω παραθέσαμεν, σαφῶς καταφαίνεται διατὶ ἡ Τρίτη θεωρεῖται ἀποφράς ἡμέρα.

Ἡ περὶ τῶν ἀποφράδων δεισιδαίμονία διττὴν ἔχει πηγὴν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον θρησκευτικοὺς λόγους ὅπως θεωρῶσιν μιὰς ἡμέρας τινάς. Ἦσαν ἀποφράδες αἱ ἡμέραι τῶν Ἀνθεστηρίων, διότι ἐν αὐταῖς ἐπλανῶντο ἐπὶ τῆς γῆς αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων· ὁμοίως ἡ τῶν Πλυντηρίων, διότι ἐν Ἀθήναις ἐκομίζετο τότε τὸ ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπετίθετο ὅτι ἡ πολιοῦχος θεὰ κατέλειπε πρὸς ὥραν τὴν πόλιν. Ὁ ἐπιχειρῶν τι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας οὐδεμίαν εἶχεν ἐλπίδα ὅτι θὰ τύχῃ τῆς προστασίας τῶν θεῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιμελῶς ἀπέφευγον πᾶσαν πρᾶξιν. Ὁμοίος λόγος παρώρμησε καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρὸς ὀρισμὸν τῶν ἀποφράδων, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσης ἀποφράδας ἐνόμιζον τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἦγον τὴν μνήμην πάθους τινὸς Θεοῦ.

Ὁ ἄλλος δὲ πλὴν τοῦ θρησκευτικοῦ λόγος τοῦ ὀρισμοῦ τῶν ἀποφράδων ἡμερῶν στηρίζεται εἰς ἀστρολογικὰς δοξασίας. Πιστεύοντες ὅτι αἱ τύχαι τῶν ἀνθρώπων συνδέονται πρὸς τὴν ὑποτιθεμένην ἐπήρειαν τῶν πλανητῶν ἢ ἄλλων τινῶν ἄστρον, ἐφοβοῦντο νὰ πράξωσί τι καθ' ἃς ὥρας ἐνόμιζον ὅτι ὀλεθρία θὰ ἦτο ἡ τοιαύτη ἐπήρεια.

Κυριεύων πλανήτης τὴν Τρίτην εἶναι ὁ Ἄρης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐν ταῖς πλείσταις τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Μίαν δ' ὥραν

1) Νικήτ. Χωνιάτ. Ε' 2 σ. 200 Bonn.

τῆς Τρίτης (τὴν κακὴν ὥραν τῆς Τρίτης κατὰ τὰς δημώδεις δοξασίας) ἐπί-
στευον ὅτι συνέπιπτε πρὸς τὴν τοῦ Ἄρεως καὶ ἡ τοῦ πλανήτου Κρόνου ἐπι-
κράτησις, ἐξ οὗ ἐπικινδυνότητι καθίστατο ἡ ὥρα ἐκείνη. Χειρόγραφός τις
Σολωμῶνική μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ ἀπαισία ὥρα τῆς Τρίτης εἶναι ἡ δεκάτη
τρίτη, ἄδηλον πῶς ὑπολογιζομένη, ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου, ἢ ἀπὸ τῆς ἀνα-
τολῆς τοῦ ἡλίου ἢ ἀπὸ τῆς δούσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν προτεραίαν. «Εἰς τὰς
ιγ' (ὥρας κυριεύει) ὁ Κρόνος πάντοτε φυλάσσου»· παραγγέλλει τὸ μαγικὸν
βιβλίον ⁽¹⁾. Οἱ μὴ γινώσκοντες δὲ τίς ἡ ὥρα αὕτη ἠναγκάζοντο νὰ προφυ-
λάσσωνται ὅλην τὴν ἡμέραν.

Πᾶσαι ὅμως αἱ ἄλλαι ὥραι τῆς Τρίτης θεωροῦνται αἰσiai καὶ πρὸς πᾶ-
σαν πρᾶξιν ἐπιτήδαιοι, κατὰ τὸ αὐτὸ βιβλίον. Καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι'
ὃν ἄλλοι εὐρωπαῖκοι λαοὶ ὑπολαμβάνουσιν ὅτι εὐτυχῶς συντελοῦνται ὅσα
τις ἤθελεν ἐπιχειρήσῃ τὴν Τρίτην.

Ὅθεν ἡ δεισιδαιμονία περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος εἶναι ὑπαγόρευσις ψευδε-
πιστήμης, παντελῶς σχεδὸν λησμονηθείσης σήμερον, τῆς ἀστρολογίας. Ὁ
δ' ἡμέτερος λαὸς ἄλλοις ζητῶν τὴν ἀρχὴν αὐτῆς δεικνύει τοῦτο μὲν ὅτι παν-
τελῶς ξένα εἶναι εἰς αὐτὸν τὰστρολογικὰ ὀράγματα, τοῦτο δ' ὅτι ἀκμαῖον
ἔχει τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, στυγνὴν καὶ ἀπαισίαν θεωρῶν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν
συνετελέσθη ἡ ἐθνικὴ συμφορὰ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1). Ὑγρομαντεία, τὸ κληδίον τῆς πάσης τέχνης τῆς ὑγρομαντείας. φύλλ. 241α (χει-
ρόγραφον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. LXX).